

KÖRNYEZETVÉDELEM ÉS AZ ERŐFORRÁS-FELHASZNÁLÁS HATÉKONYSÁGÁNAK ELŐMOZDÍTÁSA

ConnReg AT-HU projekt (ATHU030)

2. Stratégiai dokumentum

„A ConnReg AT-HU projekt szakmai megvalósítását kísérő szakértői tevékenységek ellátása, illetve 6 db stratégiai dokumentum elkészítésének biztosítása” tárgyú vállalkozási szerződés keretében

Készítette: HÉTFA Elemző Központ Korlátolt Felelősségű Társaság

Budapest, 2018. május 31.

Tartalom

1. Bevezetés	3
2. A szakterület aktuális helyzetének vizsgálata az eddigi előzmények adatainak felhasználásával.....	4
2.1. Az osztrák (kiemelten burgenlandi és alsó-ausztriai) viszonyok.....	4
2.2. A nyugat-magyarországi helyzetkép	7
2.3. A határon átnyúló kapcsolódások	10
3. Szakpolitikai célok és irányok Ausztriában (kiemelten Burgenlandban és Alsó-Ausztriában) és Magyarországon	11
4. Intézményi struktúra, stakeholder elemzés.....	18
4.1. Ausztriában (kiemelten Burgenlandban és Alsó-Ausztriában).....	18
4.2. Nyugat-Dunántúlon.....	20
4.3. Határon átnyúló kapcsolódások.....	21
5. Hazai és nemzetközi best practice-ek és területfejlesztési beavatkozások értékelése...26	
6. Stratégiai együttműködési irányok.....	29
6.1. Határon átnyúló stratégiai célok és irányok.....	29
6.2. Szakterületfüggő ajánlások.....	33

1. Bevezetés

Jelen dokumentum az INTERREG V-A Ausztria-Magyarország Program keretében megvalósuló ConnReg AT-HU projekt stratégiai dokumentuma (fejezete), mely a Nyugat-Pannon Terület- és Gazdaságfejlesztési Szolgáltató Közhasznú Nonprofit Korlátolt Felelősségű Társaság megbízásából készült.

A dokumentum áttekinti a környezet- és benne hangsúlyosan a természetvédelem helyzetét a két tagállam határtérségében; fókuszálva a Nyugat-Dunántúlra (Győr-Moson-Sopron, Vas és Zala megyék), valamint Kelet-Ausztria Burgenland és Alsó-Ausztria tartományaira. Elemzi a jellemző szakpolitikai célokat és irányokat, az intézményi struktúrákat a határ két oldalán, s ehhez kapcsolódóan az érintett szereplők (stakeholderek) körét is számba veszi. Áttekinti a figyelembe vehető jó gyakorlatokat és a közelmúlt területfejlesztési beavatkozásainak hatásait a tárgykör vonatkozásában.

Fentiek bázisán jelen szakmai anyag célja, hogy a környezet- és természetvédelem aktuális helyzetének áttekintésének bázisán, figyelembe véve a meglévő (tagállami) stratégiai-fejlesztési irányokat meghatározza azokat a „cselekvési mezőket”, ahol fennáll a potenciális határon átnyúló kapcsolódás lehetősége. Ezek – ideális esetben – tipikusan azok a (rész)területek, ahol a két tagállam cselekvése külön-külön kevésbé lenne hatékony, mint az adott (közös) problémára reagáló közös fellépés.

A szakmai anyag olyan ismereteket kíván összefoglalni, melyek révén a határ mindkét oldalán megtalálható stakeholderek:

- kiindulva a jelen helyzetből megismerhetik a két tagállam nemzeti fejlesztési irányait, tágabb kitekintésben kitérve a külső – uniós – meghatározottságokra is;
- ezek bázisán beazonosíthatóvá válnak a határon átnyúló relevanciával bíró (potenciálisan közös) fejlesztési irányok;
- s ezáltal körvonalazódhatnak azok a szükséges beavatkozások, amelyek révén a környezet- és természetvédelmi beavatkozások hozzájárulnak egy élhetőbb közös határtérség létrejöttéhez.

2. A szakterület aktuális helyzetének vizsgálata az eddigi előzmények adatainak felhasználásával

2.1. Az osztrák (kiemelten burgenlandi és alsó-ausztriai) viszonyok

Ausztriában a természetvédelem szakterülete alapvetően tartományi szinten (Land) szabályozott keretek között működik, így ennek megfelelően tartományonkénti bontásban ismertetjük az aktuális helyzet jellemzőit.

Niederösterreich tartományban 36 terület tartozik a Natura 2000 hálózatba, melyek közül 20 az Élőhelyvédelmi Irányelv, 16 pedig a Madárvédelmi Irányelv hatálya alatt áll. A tartomány kiterjedéséhez képest a Natura 2000 területek nagysága eléri a 23%-ot. A tartományban 2 nemzeti park (Donau-Auen és Thayatal) található, melyek összkiterjedése eléri a 10 700 hektárt.

A 29 tájvédelmi körzet a tartomány területének 22%-át teszi ki. 14 500 hektáron terül el Niederösterreich 71 természetvédelmi területe. A tartományban található az osztrák natúrparkok majdnem fele, 23 natúrpark. Niederösterreich két Ramsari Területtel rendelkezik.

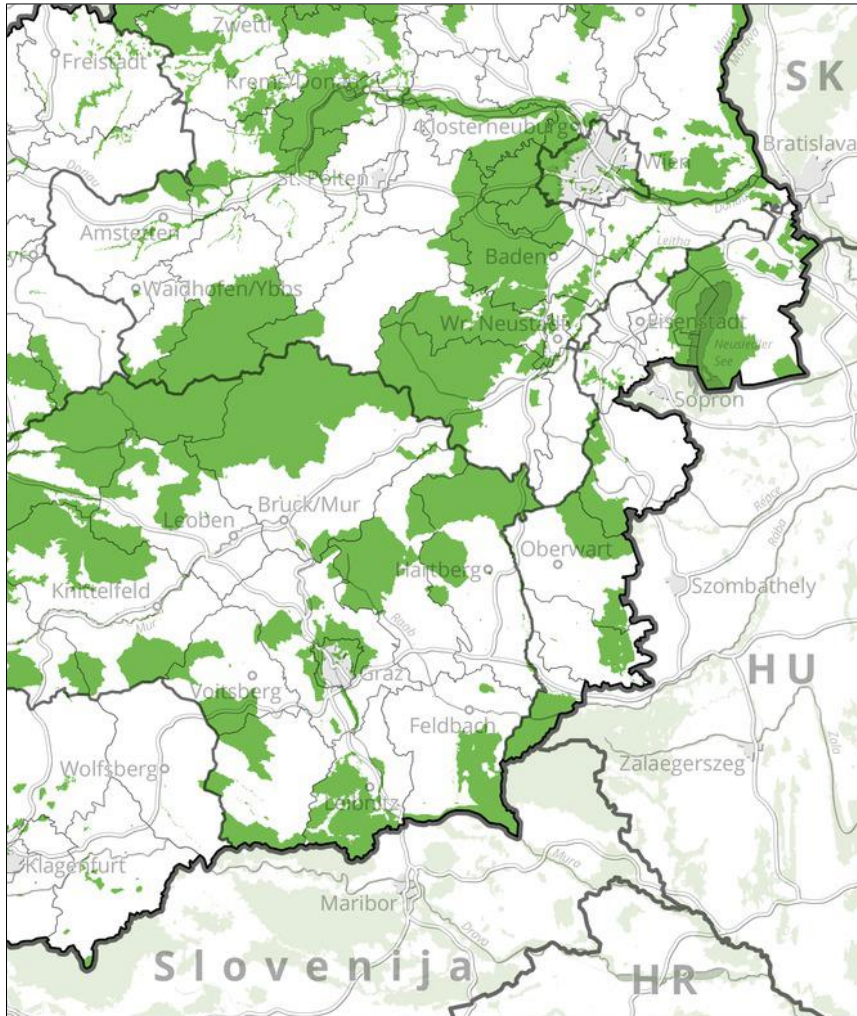
Burgenland tartomány 18 Natura 2000 területéből 6 a Madárvédelmi Irányelv, 12 pedig az Élőhelyvédelmi Irányelv hatálya alá tartozik. A tartományban található Ausztria első nemzeti parkja a Nationalpark Neusiedler See – Seewinkel, amelynek kiterjedése 30 000 hektár.

8 tájvédelmi körzet és 28 természetvédelmi terület mellett 6 natúrpark szolgálja a természet védelmét és az ökoturizmust. Burgenland 3 Ramsari Területtel rendelkezik, amelyekből egy – a Lapincs-völgy – közös Steiermarkkal.

Steiermark 43 Natura 2000 területéből 5 csak madárvédelmi, 25 csak élőhelyvédelmi célokat szolgál, 13 terület mindkét irányelv hatálya alá tartozik. 6 tájvédelmi körzet mellett 18 természetvédelmi terület és 7 natúrpark található a tartományban. Steiermark négy Ramsari Területtel rendelkezik, amelyekből egy Burgenlanddal, egy pedig Kärnten tartománnyal közös.

Bécs területén egy nemzeti park, 5 Natura 2000 terület, egy természetvédelmi terület, 11 önálló jogszabállyal védetté nyilvánított, egy ex lege tájvédelmi körzet, egy Ramsari terület és egy bioszféra park található.

1. ábra – Védett területek Ausztria keleti részén és a kapcsolódó határmenti területeken

Forrás: ÖROK Atlas Raumbewachung Schutzgebiete 2014 - <https://www.oerok-atlas.at/>

Ausztriában az élőhelyek természetessége, a biológiai sokféleség a régebb óta zajló intenzív gazdálkodás következtében egyértelműen alacsonyabb a releváns módon összehasonlítható magyar területekhez viszonyítva. A természetben elszenvedett veszteség és a jólét folyamánként a társadalom környezettudatosságának a hazaihoz képest magasabb fokát mindenképpen ki kell emelni. A vidéken élő és az oda látogató népesség körében egyaránt magasabbra értékelték a védett területek, úgy is, mint a rekreáció, a pihenés, a kapcsolódás terepei és úgy is, mint az egészséges élelmiszertermelés, a klímaváltozáshoz való gyorsabb alkalmazkodás, és a vidéki népességmegtartás, a tartósan magas vidéki életminőség zálogai.

További jellemzője a helyzetnek, hogy – **szemben a magyar helyzettel – az osztrák tartományokban a védett területek döntően magánkézben vannak**, a nemzeti parkok területeit például a nemzeti park úgy bérlő a tulajdonosoktól.

Természetvédelmi őrszolgálattal csak a nemzeti parkok rendelkeznek és az örök jogosítványai sem terjednek túl a parkok határain.

A magyarhoz hasonló fejlettségűnek mondható a **környezeti nevelési tevékenység**, bár a társadalmak közti különbségek okán, a magyar viszonyokhoz képest jelentékenyebb a felnőttek számára szervezett ismeretátadási programok száma is.

A környezeti nevelési tevékenység az Ausztriában kifejezetten elterjedt natúrparkok szervezeti keretei között, az ún. **naturpark iskola** (Naturparkschule) mozgalomra épül. A naturpark iskolák lehetőséget biztosítanak a diákoknak arra, hogy tantermi és terepi körülmények között, illetve specifikus projektek megvalósítása során szerezzenek ökológiai ismereteket, sajátítsanak el ökológiai alapú gondolkodásmódot. Mindezek mellett az iskoláknak nagy szerepe van a natúrparkokban élők helyi identitásának kialakításában, tudatosításában is. Burgenland területén 23, Niederösterreich tartományban 13, Steiermarkban pedig kiemelkedő számú, 39 natúrpark iskola (általános és középiskola) működik. A natúrpark iskolák kritériumrendszerét az Osztrák Natúrpark Szövetség 2007-ben fektette le. Az alapok 2008-as továbbfejlesztését követően 2009-ben történt meg az első iskola sikeres minősítése. A 15 kritérium közül kiemelésre érdemes, hogy:

- az iskoláknak natúrparki településen kell elhelyezkedniük,
- céljaik tekintetében a négy fő natúrparki célnak – védelem, képzés, pihenés, regionális fejlesztés – kell megjelenie,
- együtt kell működniük a natúrparkkal, amelynek keretében korosztályonként meghatározott számú napot (2-4) szervezett formában, ún. „natúrpark nap”-ként kell eltölteniük annak területén; és kötelező az iskola és a natúrpark kapcsolatának tekintetében a nyilvánosság biztosítása is.

Ökoturisztikai tekintetben a magasabb életszínvonal következtében jelenlévő fizetőképes kereslet a hazainál nagyobb átlagos vendégéjszaka számot és költést produkál. A hálózatosodás mértéke példaértékű. Az ökoturisztikai programok mélyen beágyazottak az egyéb turizmusterületek, így többek között az agro-, a gasztro-, és az aktív turizmus helyi kínálataiba. Jellemző a védjeggyel rendelkező helyi termékek magas száma és minősége.

2.2 A nyugat-magyarországi helyzetkép

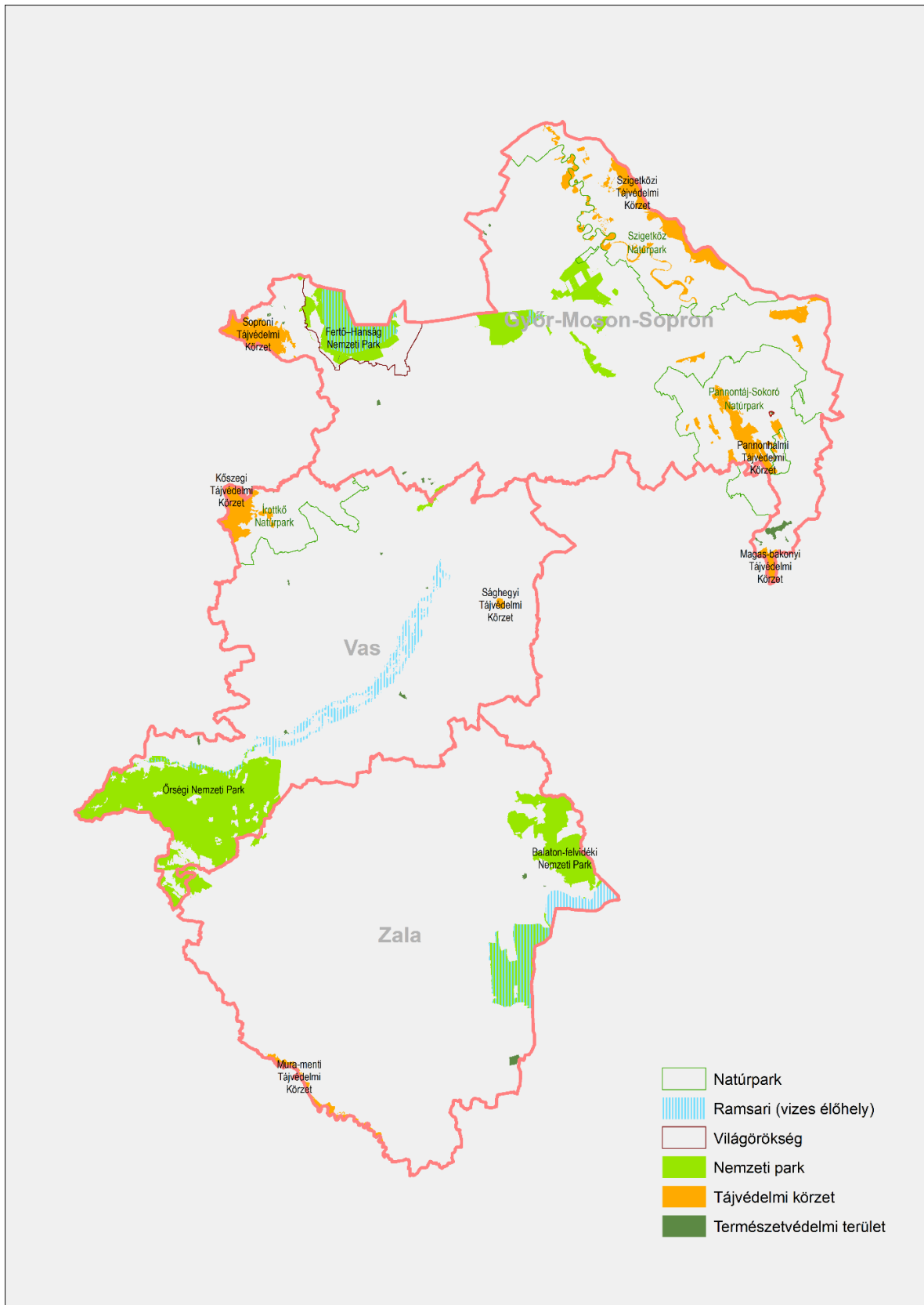
Nyugat-Magyarország három megyéjének természeti környezetét magas táji és biológiai sokféleség jellemzi. A síkságtól (Kisalföld) a domvidékeken (Pannonhalmi, Vasi, Zalai, stb.) át a középhegységekig (Soproni- és Kőszegi-hegység) terjedő felszíni formákon és a sztyeppptótól (Fertő) a patakokon (Gyöngyös, Ikva, stb.), folyókon (Rába, Répcse, stb.) át a Duna folyamig terjedő víztesteken rendkívül változatos élőhelyek települtek.

Az egykori Vasfüggöny menti elzártságból is adódóan fennmaradt a növény- és állatvilág rendkívüli gazdagsága, melynek megőrzésére számos területet helyeztek természetvédelmi oltalom alá. **Három nemzeti park** (Fertő-Hanság, Őrségi és Balaton-felvidéki), **hat tájvédelmi körzet** (Pannonhalmi, Soproni, Szigetközi, Kőszegi, Ság-hegyi, Mura-menti) **19 természetvédelmi terület** és **201 helyi jelentőségű védett természeti terület** található a régióban. A teljes terület 15 százaléka, 169 821 hektár élvez természetvédelmi oltalmat. A védett területekkel és egymással jelentős átfedésben 101 db Natura 2000 terület került kijelölésre, mindösszesen 597 436 hektáron.

Két Világörökség és két Bioszféra Rezervátum található, a vizes élőhelyekből pedig öt a Ramsari Egyezmény hatálya alá tartozik. A **natúrparkok száma három** (Írottkő, Pannontáj-Sokoró, Szigetközi). A régióban az Országos Területrendezési Terv részét képező Nemzeti Ökológiai Hálózat elemei biztosítják a kapcsolatokat a védett magterületek között.

A nem védett természeti területek (erdő, gyepek, nádas, művelésből kivett területek) használata vonatkozásában kedvezőtlen folyamatok tapasztalhatók: elsősorban a gyepek felszántása, a fasorok, bokorsávok kivágása, az idegenhonos növényfajok előretörése, az erdők természetességének csökkenése, a gazdálkodás intenzívebbé válása.

2. ábra – Védett területek típusai a Nyugat-dunántúlon

Forrás: Saját szerkesztés

A védett természeti területek természetvédelmi kezelése magas színvonalú, ami döntő részben annak köszönhető, hogy a **területek meghatározó része (18 % - 30 872**

hektár) állami tulajdonban és a kezelésért felelős nemzeti park igazgatóságok vagyonkezelésében van. A területkezelés vonatkozásában az aktív kezelés (gyepek legeltetése és kaszálása, természetvédelmi célú erdőkezelés) túlsúlya mellett kisebb részben jellemző a teljes magára hagyás (erdőrezervátumok) és az élőhelyrekonstrukciókat követő beavatkozás-mentes állapotban való tartás is (vizes élőhelyek). Magyar viszonylatban a régió specialitása az Őrségi Nemzeti Park egyedülállóan elaprózott birtokszerkezete, az itteni kisgazdaságok természeti értékek megőrzésében betöltött kiemelkedő szerepe és az ösztönzésükre kifejlesztett helyi támogatási rendszer, az állatkihelyezési program (szarvasmarha) működtetése.

A térségben a leromlott állapotú ökoszisztémák nagyléptékű rekonstrukcióira került sor az elmúlt évtizedekben úgy a Fertő-Hanság, mint a Kis-Balaton, mind pedig az Őrség esetében. Ilyen tevékenységek jelenleg is zajlanak a régióban. Szintén tradicionálisan erős fajmegőrzési programok folytak és folynak többek között a tűzok, a kerecsensólyom, a fehér gólya, a haris, az ürge, a rákosi vipera, a nappali lepkék, az adriai sallangvirág, a széleslevelű harangvirág, a harmatfű, a tőzegeper és a lisztes kankalin érdekében.

A nemzeti park igazgatóságok szervezetrendszerében a régió teljes területén természetvédelmi őrszolgálatok működnek. A közelmúltban KEHOP¹ támogatással megújult, korszerű felszereltségű, kellően mobilis egységek azonban jelentős létszámhiánnyal küzdenek, egy természetvédelmi őrre átlagosan 4 600 hektár védett és 35 209 hektár működési terület jut.

A védett természeti értékeket és területeket fókuszba helyező környezeti nevelési tevékenység hagyományosan magas színvonalon zajlik. Az értékközpontú élménypedagógia eszközeit felvonultató programok (Erdei iskolai programok, Miénk itt a rét, Őrségi Lepkekaland, stb.) és környezeti nevelési helyszínek a térségben élő népesség fiatal generációi számára könnyen elérhetőek.

Az ökoturizmus vonatkozásában hálózatosodásra alapozott, közös termékfejlesztést és marketinget magába foglaló, modellértékű együttműködés zajlik a három nemzeti park között Pannonian Nature Network (PaNaNat) néven, jelentős határon átnyúló kapcsolódással (Regionalmanagement Burgenland, Burgenland Tourismus, Nationalpark Neusiedler See – Seewinkel). Infrastrukturális tekintetben jól kiépült látogatófogadási feltételekkel, változó minőségű tanösvény-hálózattal, folyamatosan megújuló papír alapú és digitális kiadványpalettával találkozhatunk. A hazai természetvédelemben a fentiekén túl olyan, további előremutató kezdeményezések helyszíne a régió, mint pl. a speciális igényű, megváltozott képességekkel élő látogatók számára történő bemutatás, ismeretátadás és élményszerzés személyi- és eszközbeli feltételeinek kialakítása, és a nemzeti parki termékekhez kötődő védjegyrendszer felállítása.

---

¹ Környezeti és Energiahatékonysági Operatív Program.

2.3 A határon átnyúló kapcsolódások

A Nyugat-Dunántúl és a kapcsolódó osztrák területek természetföldrajzi értelemben egy **folytonos átmenet mentén összefüggő természetföldrajzi egység**et alkotnak. Az Alpok magas térszínei annak előhegységein (Borostyánkő-, Kőszegi-, Rozália-hegység, stb.) keresztül ereszkednek le a Pannon-síkságra, melynek folyói jelentős részben az előbbi területeken erednek és a síkságon érik el a Dunát. Ez a biogeográfiai értelemben is meglévő kapcsolatrendszer az országhatároktól független. Így a határ két oldalán meglévő élőhelyi egységek természetes kapcsolódási övezetei a két térségnek. Közülük a legkézenfekvőbb a Fertő-tó és a Hanság medencéje (mindkét oldalon nemzeti park), a Soproni-hegység (mindkét oldalon tájvédelmi körzet), a Répce-mente, a Kőszegi-hegység (mindkét oldalon tájvédelmi körzet és natúrpark), a Vashegy, a Pinka-mente és a Rába-völgy (magyar oldalon nemzeti park, osztrák oldalon naturpark).

A kapcsolódó területek vonatkozásában változó mértékű a természetvédelmi kezelés tervszerű összehangolása, melyben előrelépést jelent a WeCon projekt, amely a vizes élőhelyek ökológiai hálózatának fejlesztését célozza, főként a Rába-völgyre koncentrálna.

Elsősorban az ökoturizmus területén mutathatók fel határon átnyúló kapcsolódásra alapozott eredmények (amelyeket itt csak felsorolás szinten említünk, részletesebben lásd a 4. fejezetben), úgymint:

- Pananet-hálózat,
- Pannon Természeti Élménynapok,
- Madárvárta projektek,
- Alpannonia projekt,
- Fertő-Hanság – Nationalpark Neusiedler See – Seewinkel,
- Írottkő – Geschriebenstein Natúrpark,
- Őrségi Nemzeti Park –Natúrpark Raab együttműködések.

3. Szakpolitikai célok és irányok Ausztriában (kiemelten Burgenlandban és Alsó-Ausztriában) és Magyarországon

Az EUROPARC FEDERATION 2017. évi konferenciájának legfőbb stratégiai üzenete a következő időszak vonatkozásában: „**New Visions, New Voices, New Values – For People and Nature in Europe**”. Új összefüggésbe kell helyezni a természet megőrzését, amiben központi szerepet kell kapnia az emberekkel való új együttműködéseknek. Proaktív, a társadalmi szükségleteket figyelembe vevő, azokra kezdeményezőleg reagáló természetvédelemre van szükség, amely segítő, támogató szerepét kiterjeszti, és a legkülönbözőbb társadalmi csoportokkal működik együtt céljaik megvalósításában.

Fenti megközelítés bázisán, jelen fejezet keretében a következő szakpolitikai dokumentumok elemző összefoglalására kerül sor, a fejezet végén kiemelve a határon átnyúló kapcsolódások alapján közösen fejlesztendő/fejleszthető területeket, beemelve továbbá az uniós dimenziót:

Uniós szinten:

- **EU Biológiai Sokféleség Stratégia**
- **Víz Keretirányelv**

Magyarországon:

- **A Magyar Országgyűlés 27/2015. (VI. 17.) határozata**
- **Nemzeti Természetvédelmi Apteriv IV. A természetvédelem szakpolitikai stratégiája 2015–2020**
- **Nemzeti Tájstratégia 2017-2022**
- **Nemzeti Fejlesztés 2030 – Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió (OFTK)**
- **Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia (NFFK)**
- **Kvassay Jenő-terv (KJT) – a Nemzeti Vízstratégia**
- **Nemzeti Erdőstratégia 2016-2030**
- **Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia 2030**
- **Győr-Moson-Sopron megye Területfejlesztési Konceptiója**
- **Vas megye Területfejlesztési Konceptiója**
- **Zala megye Területfejlesztési Konceptiója**

Ausztriában:

- **Burgenlandi Jövőstratégia 2030**
- **Niederösterreich Természetvédelmi Konceptiója 2020**
- **Steiermark Természetvédelmi Stratégiája 2025**
- **Ausztria 2020+ erdőstratégiája**

A **2020-ig szóló EU Biológiai Sokféleség Stratégia** elfogadásával a tagállamok vállalták, hogy a biológiai sokféleség csökkenésének és az ökoszisztéma-szolgáltatások romlásának megállítása érdekében 2020-ig 50, ill. 100%-os javulást érnek el a közösségi jelentőségű fajok és élőhely-típusok természetvédelmi helyzete tekintetében, és a zöld infrastruktúra fejlesztése révén helyreállítják a leromlott ökoszisztémák 15%-át.

A 27/2015. (VI. 17.) OGY határozat a 2015–2020 közötti időszakra szóló Nemzeti Környezetvédelmi Programról stratégiai célként fogalmazza meg a természeti értékek és erőforrások védelmét, fenntartható használatát. Cél az életközösségek működőképességének megőrzése, a biológiai sokféleség csökkenésének megállítása.

A Nemzeti Természetvédelmi Alapterv IV. A természetvédelem szakpolitikai stratégiája 2015–2020 átfogó céljai között szerepel többek között Magyarország táji örökségének és táji sokféleségének ágazati együttműködésen alapuló komplex védelméhez szükséges feltételek kialakítása, valamint a természetvédelmi fejlesztések európai uniós forrásokból történő finanszírozásának leghatékonyabb kihasználása.

A Nemzeti Tájstratégia 2017-2022 átfogó célkitűzésként fogalmazza meg a táji adottságokon alapuló, felelős tájhasználatot. A stratégia az átfogó célkitűzés elérése érdekében három kiemelt célt fogalmaz meg, úgymint a táji adottságokon alapuló tájhasznosítás megalapozását, az élhető táj – élhető település – bölcs tájhasznosítást és a tájidentitás növelését.

A Nemzeti Fejlesztés 2030 – Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció (OFTK) többek között a természeti erőforrások kiaknázásának fenntarthatatlan mértékűvé fokozódását, természeti környezet gyors átalakulását, leromlását és a globális felmelegedést azonosította meghatározó folyamatként. A koncepció alapvetése a nemzeti erőforrások kiegyensúlyozott, egymással összhangban lévő megőrzése és fejlesztése. Szakpolitikai célok között az Életképes vidék megteremtése specifikus cél eléréséhez beavatkozási területként azonosította: a természet-, táj- és környezetvédelem szerepének erősítését, a biológiai sokféleség megőrzését, a vidéki örökség, vidéki térségeink táji, társadalmi, gazdálkodási és építészeti értékeinek megőrzését és értékalapú fejlesztését, a hagyományápolás és a helyi identitás erősítését.

A Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia (NFFK) kiinduló állapotként szintén rögzíti a természeti erőforrások túlhasználatát, mennyiségük csökkenését és minőségük degradációját. A helyzet javítása érdekében a települési szintű feladatok között a környezettudatosság növelését, a megújuló energiaforrások alkalmazását, a kritikus állapotban lévő erőforrások esetében korlátozó intézkedések bevezetését határozza meg.

A Kvassay Jenő-terv (KJT) – a Nemzeti Vízstratégia – a magyar társadalom és a víz viszonyának a feltárására támaszkodva a vízválság elkerülése érdekében

foglalmaz meg intézkedéseket, a vizet a jövő nemzedékek számára őrizzük meg, hatékonyan éljünk a kínálkozó előnyeivel és kellő biztonságban legyünk fenyegető káraitól. Fontos szerepet kap a vízgazdálkodás a gazdaság, a társadalom és a vidék fejlődésének összehangolt kapcsolata. Megállapítja, hogy a mezőgazdaság és vízgazdálkodás kapcsolatában paradigmaváltás szükséges.

A **Víz Keretirányelv** javaslatainak megfelelően csak az egységes víz-körforgalmat figyelembevevő megoldások fenntarthatóak. A mezőgazdasági vízgazdálkodási beavatkozások szerves és nélkülözhetetlen részét kell, hogy képezzék a természeti adottságokat teljes körűen figyelembe vevő fenntarthatósági szempontok. A stratégia külön témakörként kezeli az ökológiai szempontok vízgazdálkodásban való érvényesülését.

A **Nemzeti Erdőstratégia 2016-2030** kiemelt célja az erdőterület – erdőtelepítéssel történő – növelése a 27%-os erdősültségi szint eléréséig. A táj jellegének védelmét szolgáló célkitűzése az őshonos fajokból álló természetes vagy a természeteshez közel álló erdőtársulások és erdőszerkezetek megőrzése, ezek területének növelése a termőhelyi viszonyok figyelembevételével.

A **Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia 2030** a jövőt meghatározó legfontosabb globális trendek és kihívások között említi az élménykeresés, az érzelmek, az autentikusság és a milió felértékelődését, valamint a technológiai kihívásokat. Az NTS 2030 szerint a turizmusban továbbra is jelentős növekedési potenciál azonosítható, ezen belül is folyamatosan növekvő kereslet mutatkozik az ökoturizmus iránt a tudatos fogyasztói magatartás előtérbe kerülése miatt. Ez bizonyos, főleg nagy turisztikai forgalommal is bíró térségekben komoly nyomást fejthet ki a természetközeli élőhelyekre. Ennek a forgalomnak a kezelését meg kell oldani, meg kell találni a természetvédelem és a turizmus összhangját, egyensúlyát.

Győr-Moson-Sopron megye Területfejlesztési Konceptiójának (2030) 4., Timaffy Lászlóról elnevezett stratégiai fejlesztési célja a környezet, kultúra és életminőség. A fejlődő, megújításra képes gazdaság és humánerőforrások csak minőségi környezetben, az értékek minden szinten történő megóvása mellett, az életminőség magas szintjén képesek hatásukat kifejteni, egyben a folyamatos előrehaladást biztosítani. A megye fejlődése bizonyította, hogy minőségi elvárás alakult ki a környezettel szemben, annak minden összefüggésében (természeti, táji, települési), vagy a kulturális javak megőrzésében és gyarapításában (műemlékek, kulturális szolgáltatások, intézmények), de az életmóddal szemben is (egészséggel szembeni követelmények, életfeltételek, lakás, településkép). Mindezek az új fejlesztési irányok egyben gazdasági tényezők is, így integrálásuk a megyei fejlesztésben szükségszerű.

Vas megye Területfejlesztési Konceptiója fejlesztési irányként azonosítja az osztrák, szlovén határ menti kapcsolatokat bővítését, különös tekintettel a közös munkaerőpiac kihívásaira, illetve a természeti értékek közös fenntartható

hasznosítására, valamint a transznacionális együttműködésekben való élénk részvételre.

Zala megye Területfejlesztési Konceptiója fejlesztési irányai között szerepel a turisztikai szolgáltatások színvonalának emelése, turisztikai vonzerő fejlesztése, az erdőterületek látogatottságának növelése a természeti értékek kiemelt védelmével. A megye érzékeny felszíni vizeinek, ivóvízbázisának védelme, az ivóvíz minőségének javítása. A talajszennyezés mérséklése. Hulladék-újrahasznosítás rendszerének megszervezése és a szükséges infrastruktúra kialakítása. A környezettudatosság erősítése, a természeti erőforrások és értékek védelme.

A **Burgenlandi Jövőstratégia 2030** című dokumentum négy súlyponti területre koncentrálnak, úgymint a mezőgazdaság és a helyben termelt élelmiszerek (1), a vidéki térség (2), a vízgazdálkodás (3) és klasszikus természetvédelem – beleértve annak környezetre gyakorolt hatásait (4). Az egyes területekhez az alábbi célokat és stratégiákat rendeli:

1. Alapvető cél, hogy a burgenlandi mezőgazdaság magas minőségű élelmiszerekkel lássa el a régiót és ahhoz a helyi lakosság „fair”, tehát a termelő és a fogyasztó számára is elfogadható áron jusson hozzá. Képzési központ (Genussakademie) létrehozásával kívánják megteremteni a fogyasztási kultúrát, új értékesítési csatornákat, a hálózatosodást elősegítő felületeket és finanszírozási modelleket fejlesztenek. A mezőgazdaság káros környezeti hatásainak minimalizálására programot dolgoznak ki. Komoly lehetőségként tekintenek a „Green Care” gondolat minél szélesebb körű gyakorlati megvalósítására, melynek mentén különböző célcsoportokat vonnak be a mezőgazdasági tevékenységekbe egészség-megőrzési, oktatási vagy szociális célból. Előre kívánnak lépni a közétkeztetés területén is a helyi élelmiszerek arányának növelésével.

2. A falvak megfelelő infrastruktúrával való ellátása (kerékpárutak és mezei utak) kiemelt feladat. Új arcot és funkciót kell adni a településközpontoknak, gátat kell vetni a településszerkezet szétaprózódásának. A talajok védelme, termőképességük helyreállítása is fontos cél.

3. Az ivóvízkészlet stratégiai jelentőségű, a szolgáltatást tartományi kézben kell tartani. Javítani kell a szennyvízkezelés hatékonyságát, csökkenteni kell a káros anyag kibocsátást. Az ökológiai és a passzív árvízvédelmi módszereket kell előtérbe helyezni, javítani kell a medermorfológiai viszonyokat és a természetes vízvisszatartás lehetőségeit. Az **Árvízvédelem 2020** dokumentumnak megfelelően 2020-ra meg kell teremteni minden vízfolyás esetében a száz éves gyakoriságú árvízszint biztonságos kezelésének feltételeit. A Fertő-tó és a Hanság vízvédelmi szempontból kiemelt jelentőséggel bír, cél a talajvízszint stabilizálása (Hanság) és egy tartósan magas minőségű fürdővíz biztosítása (Fertő).

4. Tovább kell fejleszteni a védett területek burgenlandi hálózatát. Egy összehangolt fajmegőrzési és monitoring koncepció végrehajtásával biztosítani kell a

társág faji sokféleségének fennmaradását. A hat burgenlandi natúrpark egyedülálló lehetőséget teremt a természeti élményszerzésre, a turizmus és a természet összekapcsolására. Ennek mentén erősíteni kell a helyi népesség identitás- és környezettudatát, az erre irányuló képzést. A hatékony területrendezés eszközein keresztül a természetvédelemnek biztosítani kell a természet számára fenntartott, nagy kiterjedésű területfoltokat, amelyeket nem veszélyeztet a települések bővítése. Azon túl, hogy meg kell őrizni és kezelni kell Burgenland természetes élőhelyeit, egyedi jellegzetességeik veszélyeztetése nélkül tovább is kell fejleszteni őket, a gazdálkodáson és a belőle képződő helyi termékek nyújtotta előnyökön keresztül.

Niederösterreich Természetvédelmi Konceptiója 2020-ig a következő stratégiai irányokat fogalmazza meg:

Meg kell teremteni a természetvédelmi célok mint közösségi és gazdasági érdekek beágyazottságát a releváns politikákba. A tartomány fenntartható fejlődésének alapját jelentő biológiai sokféleséget meg kell őrizni, ennek érdekében új, széleskörű partnerséget kell építeni. Tudatosítani kell a helyi népességben a biológiai sokféleség értékét és hasznait.

Steiermark Természetvédelmi Stratégiája 2025-ig az együttműködést, a tudatosság növelését, a korrekt konfliktuskezelést és egy tervszerű természetvédelmi cselekvési program végrehajtását nevesíti legfontosabb feladatként.

Bécs Természetvédelmi Stratégiája 3 fő célt fogalmaz meg: az emberi életminőség, a fajok és élőhelyek védelme és a környezeti elemek (talaj, klíma, víz) védelme. A 3 célból példaértékkel emelkedik ki az emberi életminőség, amely a vizsgált térség egyetlen részén sem jelenik meg olyan markánsan, mint az osztrák főváros esetében. A stratégia felismeri, hogy mivel Ausztria vonatkozásában a legfontosabb döntések Bécsben születnek meg, így az itt élő döntéshozók tájhoz és természethez való viszonyulása egész Ausztriára nézve meghatározó jelentőséggel és direkt hatással bír.

Ausztria 2020+ erdőstratégiája 7 szempontból értékeli az erdők szerepét és határozza meg jövőképeket: a klímavédelemhez való hozzájárulás, az erdők egészsége és életképessége, fatermesztőképesség, biológiai sokféleség, az erdők védelmi funkciói, társadalmi és nemzetgazdasági szerepük, valamint Ausztria nemzetközi felelőssége a fenntartható erdőgazdálkodás területén. A stratégia súlyponti kérdésként kezeli az erdők szempontjából a termőhelynek (talaj és klíma) megfelelő fafajmegválasztást, az erdők, az erdőgazdálkodás és a faipar klímaváltozáshoz való alkalmazkodását, a biológia erdővédelem lehetőségeinek, az erdők természetes működőképességének fenntartását és az ezt lehetővé tevő erdőgazdálkodási módszerek alkalmazását.

A határon átnyúló módon kezelhető/kezelendő elemek beazonosítása

1. Védett területek kezelése

Az államhatár számos természetföldrajzi egységet és egyben védett természeti területet vág ketté, melyeket évtizedeken keresztül a Vasfüggöny őrzött és mint ilyenek részei az Európai Zöld Övnek (European Green Belt). Mivel az élővilág nincs tekintettel az államhatárookra, ezeknek a védett területeknek a kezelése, a fajok és élőhelyek megőrzése kizárólag akkor lehet eredményes, ha a beavatkozások, illetve már azok tervezése is közösen, mindkét fél együttműködésében valósul meg.

2. Árvízvédelem, vízminőség-védelem

A határon átnyúló folyóvizek mindkét ország számára komoly természeti potenciált jelentenek. Árvízi helyzetben azonban a védekezés szükségessége kerül előtérbe, amelyet hatékonyan kizárólag együttműködésben lehetséges végezni. Kívánatos az előrejelzési rendszer közös fejlesztése, a természeti potenciálra tekintettel levő árvízvédelmi módszerek együttes alkalmazása.

A felszíni és a felszín alatti vizek magas minőségének biztosítása, a vízminőség helyreállítása szintén csak együttműködésben, határon átnyúló módon oldható meg eredményesen.

3. Társadalmi szerepvállalás erősítése, szektorok közötti partnerség építése

A környezet- és természetvédelem ma már egyik országban sem „néhányak hóbortja”, sokkal inkább közügy, állami és még több civil szervezet dolgozik rajta, aktív tagjaik száma azonban korlátozott. Ugyanakkor a társadalom „nem természetvédő” részének sohasem látott mértékben növekvő számú tagja veszi magára a felelősséget a természetért és kíván tenni. A számukra való bekapcsolódás lehetőségének biztosítása kiemelt feladat, amelyre csak közösen, határon átnyúló módon lehetséges jó gyakorlatokat elterjeszteni.

Ahogy a természetvédelem ma már nem néhányak ügye, úgy nem is egy szektor, a természetvédelmi szakma ügye. Szektorok közötti, határon átnyúló, aktív együttműködések kell generálni, olyanokat, amik sérülések helyett kis lemondások, kis kompromisszumok árán haszonnal járnak a természeti környezet és minden szereplő számára.

4. Környezeti nevelés és természetturisztikai szolgáltatások fejlesztése

A térség természetföldrajzi egységéből, határ menti kapcsolódásaiból adódik, hogy a határ egyik oldalán már jól működő struktúrák, a helyi specialitásokra figyelemmel jól átültethetők a szomszédos ország gyakorlatába. Nyugat-Dunántúlon, a magyar natúrpark hálózat súlyponti régiójában jó eséllyel alkalmazhatóak az osztrák natúrparkok innovatív környezeti nevelési módszerei és hasonló mondható el viszonyosan a nemzeti parkok vonatkozásában is. A térség európai mércével mérve kis

kiterjedése okán szükséges, hogy a természetturisztikai szolgáltatások egységesen magas minőségben, jól kommunikált, határon átnyúló hálózatként jelenjenek meg a piacon.

4. Intézményi struktúra, stakeholder elemzés

4.1 Ausztriában (kiemelten Burgenlandban és Alsó-Ausztriában)

Ausztriában a környezet- és természetvédelem szabályozása alapvetően tartományi szinten történik.

- **Burgenland** tartományban a tartományi kormányhivatal 4. számú, területfejlesztési, agrárügyi és természetvédelmi főosztályához tartozik a szakterület (Amt der Burgenländischen Landesregierung, Abteilung 4 – Ländliche Entwicklung, Agrarwesen und Naturschutz).
- **Niederösterreich** tartományban a tartományi kormányhivatal természetvédelmi főosztálya foglalkozik a szakterülettel (Amt der Niederösterreichische Landesregierung, Abteilung Naturschutz).
- **Steiermark** tartományban a tartományi kormányhivatal 13. számú, környezet és területrendezési főosztálya az illetékes (Amt der Steiermärkischen Landesregierung, Abteilung 13, Umwelt und Raumordnung).
- **Bécsben** a városi önkormányzat 22. számú, közterületfelügyeleti főosztálya (Magistratsabteilung 22 [MA 22] - Team Gebiets- und Objektschutz) foglalkozik a szakterülettel.

A fenti, elsősorban hatósági feladatokat ellátó, tartományi kormányzati szerveken túl az alábbi jelentős szereplők érintettek a természetvédelem területén:

Burgenland tartományban a **Nationalpark Neusiedler See – Seewinkel** szervezete mintegy 25 főállású és 40 szerződéses munkatárssal végzi a nemzeti park területeinek kezelését, az ökoturisztikai feladatok ellátását és a marketingtevékenységet. A **Biologische Station Neusiedler See** vízminőségvizsgálattal, szakértői vélemények készítésével, környezet- és természetvédelmi kutatásokkal és képzések lebonyolításával foglalkozik. A tartomány legjelentősebb természetvédelmi civil szervezete a **Naturschutzbund Burgenland**. Az ökoturizmus, környezeti nevelés területén a **Regionalmanagement Burgenland** mint a burgenlandi natúrparkokat is összefogó szervezet a meghatározó szereplő. Marketing tevékenységével a védett területek kínálatára is alapuló turizmus működését segíti elő a **Burgenland Tourismus** szervezete is.

Niederösterreich területén a **Naturschutzbund Niederösterreich** mintegy 1 600 tagot számláló civil természetvédelmi szervezet.

Stájerországban a természetturizmus meghatározó szervezetei a Regionalmanagement Obersteiermark Ost GmbH és a Steiermark Tourismus, jelen van a **Naturschutzbund Steiermark**.

Bécsben érintett szereplő a Federal Agency for Water Management, Vienna (BAW) és a University of Natural Resources and Life Sciences, Vienna valamint a BOKU - Wasserbaulabor Errichtungs- und Betriebs-Gesellschaft m.b.H.

A szakterülettel közvetlenül foglalkozó szervezeteken túl a stakeholderek köre jóval szélesebb, tekintettel arra, hogy a védett területeken számos hasznosítási tevékenység is folyik. Közülük ki kell emelni a mező- és erdőgazdálkodókat, a vadászati és halászati hasznosítást végző szervezeteket, az önkormányzatokat, legeltetési és vízgazdálkodási társulatokat.

4.2 Nyugat-Dunántúlon

Nyugat-Dunántúlon a környezet- és természetvédelem hatósági szabályozásával a kormányhivatalok megyeszékhelyi járási hivatalainak **agrárügyi és környezetvédelmi főosztályai** foglalkoznak. A vízügyi hatósági feladatok a **megyei katasztrófavédelmi igazgatóságok** szervezetrendszerében kerülnek ellátásra.

A természetvédelmi kezelés feladatait a Földművelésügyi Minisztérium alá rendelt nemzeti park igazgatóságok (NPI) látják el. A **Fertő-Hanság NPI** Győr-Moson-Sopron megye, az **Őrségi NPI** Vas megye, a **Balaton-felvidéki NPI** Zala megye országos jelentőségű védett természeti területeinek természetvédelmi kezelője (eltekintve kisebb eltérésektől és nem a tárgyalt régióba tartozó területektől). Specialitásuk, hogy az állami tulajdonban lévő területek jelentős részének természetvédelmi vagyonkezelőiként is működnek, így végeznek többek között mező-, erdő-, hal- és vadgazdálkodási feladatokat is. Jelentős számú legelő háziállattal (magyar szürkemarha, magyartarka marha, muraközi ló, rackajuh, bivaly) rendelkeznek. Az igazgatóságok a fentieken túl környezeti nevelési, ökoturisztikai, természetvédelmi őrzési, kutatás-szervezési tevékenységeket látnak el és a vidéki térségek jelentős munkaadói is. Az állami tulajdont kezelő szervezetek között jelentős helyet foglalnak el az állami erdőgazdaságok (EgZRT), úgymint a **Soproni Tanulmányi EgZRT, a Kisalföldi EgZRT, a Szombathelyi EgZRT és a Zalaerdő EgZRT** és a vízügyi igazgatóságok (VI), az **Észak-Dunántúli és a Nyugat-Dunántúli VI**.

A helyi jelentőségű védett természeti területek védetté nyilvánítását a **helyi önkormányzatok** hatáskörébe utalja a természet védelméről szóló 1996. évi 53. sz. törvény, és ők ezen területek természetvédelmi kezelői is.

A civil szféra tekintetében a számos helyi egyesületen túl ki kell emelni a **Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesületet** és annak helyi csoportjait (HCS) - **Soproni, Vas megyei, Kisalföldi, Zalai HCS, a Reflex Környezetvédelmi Egyesületet (Győr), a Pisztráng Kör Egyesületet (Mosonmagyaróvár), a Magyar Természetvédők Szövetségét, a Kerekerdő Alapítványt, a Göcsej Természetvédelmi Alapítványt és a Hegypásztor Kört**.

A térség három natúrparkjának szervezetei elsősorban a vidéki turizmus fejlesztésében jutnak szerephez, közülük a legnagyobb múlttal az **Írottkő Natúrparkért Egyesület** rendelkezik, de koordináló tevékenységével jelen van a térségben a **Magyar Natúrpark Szövetség** is.

A szakterülettel közvetlenül foglalkozó szervezeteken túl a stakeholderek köre, akárcsak Ausztriában, Magyarországon is jóval szélesebb, tekintettel arra, hogy a védett területeken számos hasznosítási tevékenység is folyik. Közülük ki kell emelni a koordináló-területfejlesztő szerepet betöltő **megyei önkormányzatokat**, a mező- és erdőgazdálkodókat, a vadászati és halászati hasznosítást végző szervezeteket.

4.3 Határon átnyúló kapcsolódások

Jelen kérdés – a hálózatosodás – vizsgálata tárgyában, támaszkodva a RECOM előzményprojektek megállapításaira és módszertanára – mindenekelőtt annak hálózati analízisére² – történik meg a tématerület szereplőinek áttekintése. Ennek keretében a Technikai Titkárság által nyújtott adatszolgáltatás³ bázisán egy interaktív térkép került kialakításra, melynek a környezetvédelem és az erőforrás-felhasználás hatékonyságának előmozdítása (TO6) tématerületre vonatkozó tartalma elérhető az alábbi linken:

https://qgiscloud.com/250M81/Interreg_V_A_AT_HU_2014_2020_Cloud_online2019/?bl=mapnik&st=&l=Priority%202&t=Interreg_V_A_AT_HU_2014_2020_Cloud_online2019&e=1683594%2C5934784%2C2089994%2C6122903

Hivatkozott dátummal bezárólag ezen a tématerületen 10 projekt keretében 73 partner dolgozott együtt, amelyek közül értelemszerűen 10 vezető partner; míg 26 stratégiai partner, és 37 „normál” támogatásban részesülő projektpartner van:

1. táblázat – A környezetvédelem és az erőforrás-felhasználás hatékonyságának előmozdítása (TO6) tématerület projektjei

	Projekt neve	Partner szerepe	Az intézmény neve	Partner székhelye/telephelye
SO21 A természeti és kulturális örökség védelmének, támogatásának és fejlesztésének javítása a fenntartható	PaNaNet+	Stratégiai partner	Association of Austrian Nature Parks (VNÖ)	Graz
		Projektpartner	Balaton-felvidéki National Park Directorate	Veszprém
		Stratégiai partner	University College of Teacher Education Burgenland	Eisenstadt
		Projektpartner	Fertő-Hanság National Park Directorate	Sarród
		Stratégiai partner	Education Board Burgenland	Eisenstadt
		Projektpartner	Burgenland Tourism	Eisenstadt
		Projektpartner	Őrségi National Park Directorate	Őriszentpéter
		Projektpartner	Lake Neusiedl National Park	Illmitz
		Vezető partner	Regional Management Burgenland	Oberwart
		Stratégiai partner	Austrian League for Nature Conservation Burgenland	Eisenstadt

² http://www.recom-huat.eu/files/sk-recom-huat2014-130917_nwa_bericht.pdf

³ Melynek dátuma 2018. május 11., így az adatok is az ezzel a dátummal bezárólag támogatásban részesült projekteket tartalmazzák.

alpannonia plus	Projektpartner	Wiener Alpen in Niederösterreich Tourism Board	Katzelsdorf
	Projektpartner	Tourism Association Joglland- Waldheimat	St. Jakob im Walde
	Projektpartner	Local Government of Csepreg	Csepreg
	Projektpartner	Local Government of Kőszegdoroszló	Kőszegdoroszló
	Projektpartner	Írott-kő Nature Park Association	Kőszeg
	Projektpartner	Local Government of Lukácsháza	Lukácsháza
	Projektpartner	Local Government of Cák	Cák
	Projektpartner	Local Government of Bozsok	Bozsok
	Stratégiai partner	Hungarian Hiker Association	Budapest
	Projektpartner	Municipality of Kőszeg	Kőszeg
	Vezető partner	Tourismboard of Oberwart	Oberwart
Weinidylle AT-HU	Stratégiai partner	Association of Nature Parks Burgenland	Pinkafeld
	Projektpartner	Vasi Hegyhát - Rábamente Public Utility Tourism Organisation	Körmend
	Stratégiai partner	Vas Megye Önkormányzata	Szombathely
	Projektpartner	Vinehill Sheperds (Hegypásztorkör)	Oszkó
	Stratégiai partner	Burgenland Tourism	Eisenstadt
	Stratégiai partner	Local Government of Vas County	Szombathely
	Vezető partner	nature park weinidylle	Moschendorf
	Stratégiai partner	Weinidylle South Burgenland	Moschendorf
	Stratégiai partner	Ministry of Agriculture	Budapest
VELOREGIO	Stratégiai partner	Tourism Organisation of Styria	Graz
	Stratégiai partner	Őrség National Park Directorate	Őriszentpéter
	Projektpartner	Municipality of Kőszeg	Kőszeg
	Stratégiai partner	Agency for tourism of Burgenland	Eisenstadt
	Projektpartner	Wiener Alpen in Niederösterreich Tourismus GmbH	Katzelsdorf

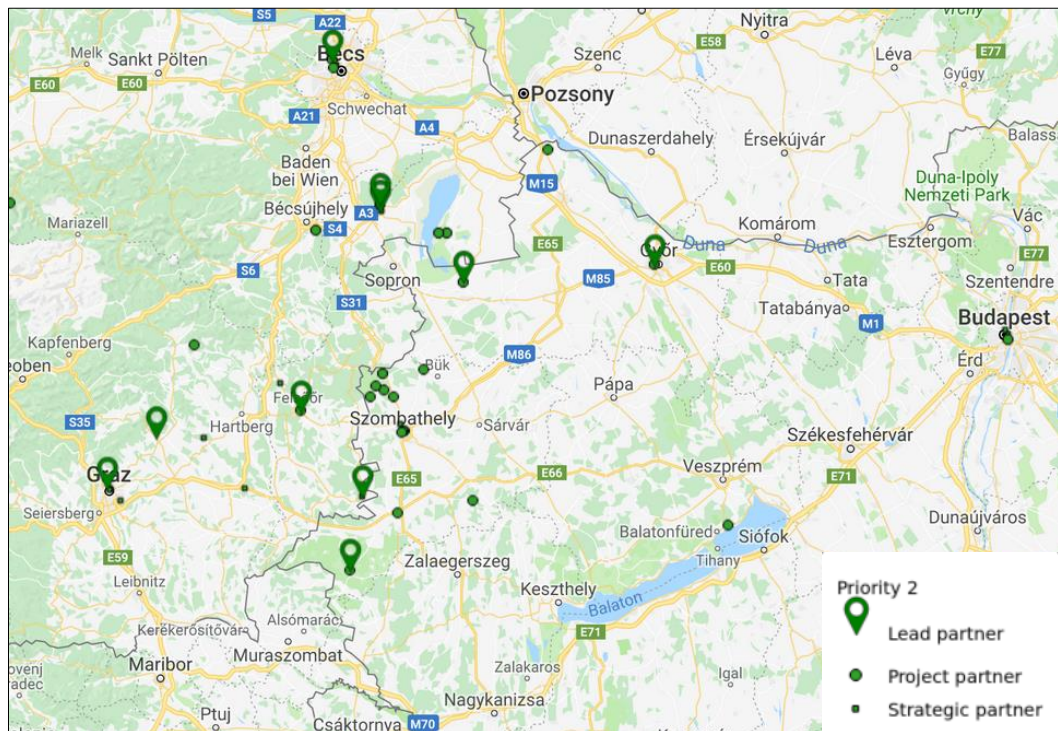
		Stratégiai partner	Sport Cycling Association of Austria	Wien
		Projektpartner	Savaria Turizmus Nonprofit LTD.	Szombathely
		Projektpartner	Tourismboard of Oberwart	Oberwart
		Stratégiai partner	Tourism agency of East Styria	Großwilfersdorf
		Stratégiai partner	Szombathely Forestry Corporation	Szombathely
		Vezető partner	Regional Development Organisation East-Styria	Weiz
		Stratégiai partner	Tourism Agency of South & East-Styria	Großwilfersdorf
		Stratégiai partner	Tourism Organisation of Lower Austria	Sankt Pölten
		Projektpartner	Self-Government Office of Vas County	Szombathely
SO22 A táj és az ökoszisztémák ökológiai stabilitásának és ellenálló képességének javítása	Vogelwarte Madárvárta 2	Vezető partner	Fertő-Hanság National Park Directorate	Sarród
		Projektpartner	Lake Neusiedl National Park	Illmitz
		Projektpartner	WasserCluster Lunz Biological Station	Lunz am See
		Projektpartner	Biology Station Neusiedler See	Illmitz
	WeCon	Vezető partner	Őrségi National Park Directorate	Őrszentpéter
		Stratégiai partner	Office of the Styrian Provincial Government, Division 13 - Environment and Regional Planning, Nature Conservation Unit	Graz
		Projektpartner	Fertő-Hanság National Park Directorate	Sarród
		Stratégiai partner	Land Burgenland - Department 5 - Technical Directorate, Department for Water, Environment and Rural Structures	Eisenstadt
		Projektpartner	Biology Station Neusiedler See	Illmitz
		Projektpartner	Austrian League for Nature Conservation, Styrian Federal Group	Graz
	Stratégiai partner	West-Transdanubian Water Directorate	Szombathely	
SO23 A víztestek	SEDDON II	Stratégiai partner	Federal Agency for Water Management, Vienna (BAW), Institute for Hydraulic Engineering and Calibration of Hydrometrical Current-Meters	Wien

		Projektpartner	Budapest University of Technology and Economics	Budapest
		Vezető partner	University of Natural Resources and Life Sciences, Vienna	Wien
		Projektpartner	North Transdanubian Water Directorate	Győr
		Projektpartner	BOKU - Wasserbaulabor Errichtungs- und Betriebs-Gesellschaft m.b.H.	Wien
		Projektpartner	West-Transdanubian Water Directorate	Szombathely
	Raab Flood 4cast	Vezető partner	Office of the Styrian Government, Department 14, Water management, resources and sustainability	Graz
		Stratégiai partner	Department of Civil Protection and Defense at the Office of the State Government of Styria, Unit –National Alarm and Warning Center	Graz
		Projektpartner	Office of the Burgenland Provincial Government, Division 5 - Building Department, Main Referat Water Management	Eisenstadt
		Projektpartner	Budapest University of Technology and Economics	Budapest
		Projektpartner	North-Transdanubian Water Directorate	Győr
		Projektpartner	Emergency center Burgenland company	Eisenstadt
	PLATFORM	Projektpartner	PROVINCIAL GOVERNMENT BURGENLAND	Eisenstadt
		Vezető partner	North-transdanubian Water Directorate	Győr
	REBEN	Projektpartner	North-Transdanubian Water Directorate	Győr
		Stratégiai partner	Neusiedler See – Seewinkel National Park	Illmitz
		Vezető partner	Province of Burgenland	Eisenstadt
		Stratégiai partner	Fertő-Hanság National Park Directorate	Sarród

A vezető partnerek megoszlása osztrák túlsúlyt mutat (7:3), míg a teljes mezőnyt illetően ugyanez az arány 40:33, szintén Ausztria „javára”. Említett térképi megjelenítés tématerületre vonatkozó kivonata a következő képet mutatja:

5. ábra – A környezetvédelem és az erőforrás-felhasználás hatékonyságának előmozdítása (TO6) tématerület projektpartnereinek elhelyezkedése

Forrás: saját szerkesztés.

A tématerület hangsúlyos szereplői értelemszerűen a két tagállam nemzeti parkjai, az érintett tartományi szervezetek, magyar oldalon a vízügyi igazgatóságok. Területileg nézve alacsony a határtól távolabbi magyar területek és Zala megye reprezentációja – bár a Balaton-felvidéki Nemzeti Park révén Zala megye területe is érintett a projektekben, ugyanakkor e szervezet székhelye a Nyugat-dunántúli Régióon kívül van.

A tématerület jellegéből adódóan hangsúlyos szereplők – vezető partnerek – is fellelhetők a vidéki területeken (Őrség, Neusiedler See – Fertő-tó, Közép- és Dél-Burgenland); míg a nagyvárosok jelentik a stakeholderek másik „csomósodási pontját”, beleértve ebbe Bécset is.

Fenti, konkrét projektekben megnyilvánuló együttműködésekén túl az érintett nemzeti parkok mindannyian tagjai az európai nemzeti parkok szövetségének az **EUROPARC**-nak is. A szövetség Közép-európai Szekciójának 2018 és 2020 között Magyarország tölti be az elnöki pozícióját, ami további lehetőségeket kínál a határon átnyúló együttműködések erősítésére elsősorban a jó gyakorlatok kölcsönös megismerése, a hasonló feladatok közös megoldása területén.

5. Hazai és nemzetközi best practice-ek és területfejlesztési beavatkozások értékelése

Pannonian Nature Network (PaNaNet és PaNaNet+ projektek)

A hálózat létrehozásának legfőbb célja egyrészt Nyugat-Pannónia természeti örökségnek koordinált hasznosítása védett természeti területeket képviselő szervezetek és a regionális fejlesztés kulcsszereplőinek összekapcsolásával, másrészt a fenntartható, határon átnyúló, akadálymentes és innovatív természetturisztikai kínálatok fejlesztése és optimalizálása.

Mindemellett a fontosabb projektcélok a védett területek látogatóprogramjainak minőségi és mennyiségi közös továbbfejlesztése, a természetturizmus közös értelmezésének kialakítása, kiegészítő környezeti nevelési, szemléletformálási tevékenységek, a fogyatékkal élők számára a programok és infrastruktúrák fejlesztése, valamint a turisztikai szervezetek szorosabb bevonásával a természetturisztikai szezon meghosszabbítása.

A hálózatépítés sikeres, a térség természetturisztikai kínálata a projektnek köszönhetően egységesen jelenik meg a látogatók előtt. A partnerek negyedévente koordinációs találkozókra egyeztetik tevékenységeiket, közös marketingtevékenységet folytatnak és sikeresen pozícionálták a térséget a természeti élmények helyszínékként.

Alpannonia projektek

A projektek az Alpoktól a Pannon síkságig tartó hosszú távú vándorút kialakítását célozták meg. Az út kiindulópontja a Semmering, végpontja Kőszegen a Bechtold István Természetvédelmi Látogatóközpont. A 120 km-es fő és a számtalan mellékútvonal kitáblázásán túl bekapcsolásra kerültek a helyi turisztikai szolgáltatók (szállásadók) és történtek kisebb infrastruktúra fejlesztések is. A projektek a határon átnyúló látogatóirányítás jó példái.

Madárvárta projektek

A „Madárvárta projekt” javította a madármegfigyelés és -kutatás infrastruktúráját a két szomszédos nemzeti park – Nationalpark Neusiedler See – Seewinkel és Fertő-Hanság Nemzeti Park – területén, valamint támogatta a madártani multiplikatorképzést adatbázisok és az internet bevonásával. A projektpartnerek az ökoturizmus (madarászat) és madártani kutatás határon átnyúló összehangolására törekedtek a közös gazdasági és tudományos potenciál feltárása érdekében.

A két nemzeti park és a Biológiai Állomás által folytatott madártani kutatások eredményei egy internetalapú információs rendszerben elérhetők a természetjárók és érdeklődők számára.

A „Madárvárta 2” projekt továbbfejleszti az eredményeket, újabb élőlény csoportokra (lepkék, halak, denevérek) fókuszálva.

Seddon projektek

A Seddon projektek jó példát mutatnak egy olyan kifejezetten határon átnyúló téma, mint a folyóvizek – a Duna hordalékvizsgálata – bilaterális programban való tárgyalására, ahol a két ország stakeholderei közösen végeznek olyan vizsgálatokat – mindenekelőtt a hordalékra vonatkozóan –, amelyek értelemszerűen mindkét tagállam folyószakaszán relevanciával bírnak. Az erre alapozott kutatási hálózatok túlnyúlnak a program célterületén, abba budapesti szervezet is szorosan betagozódik, együttműködve bécsi és győri partnerekkel.

Innovatív természetturisztikai kínálatok és társadalmi szemléletformálási gyakorlatok

A „Miénk itt a rét” című rendezvény 11 év alatt mintegy 8 000, a régióban élő lakos szemléletét formálta pozitívan. Története során a helyi természeti értékek és a helyi társadalom viszonyrendszerére építve határon átnyúlóvá és modellértékűvé vált, amelynek nyomán létrejött az Őrségi Lepkekaland és számos helyi jelentőségű, iskolákhoz, településekhez (Kőszeg, Ják, Gyöngyösfalu, stb.) kötődő, hasonló program.

A „Bird Experience” a Fertő-tó madártani különlegességére alapozva hozott létre Európa szerte ismertté vált új kínálati elemet.

Az „Őrségi Tökfesztivál” és a „Bikavásár” a helyi termékek köré szervezett rendezvények létjogosultságára szolgált jó példát.

Green Exercise projekt

A 2016. őszén indult, a Szlovénia-Magyarország Határon Átnyúló Együttműködési Program által elsőként támogatott Green Exercise projektben négy szlovén és négy magyar partner fogott össze, aktív turisztikai termékek fejlesztése céljából a határtérség kulturális és természeti öröksége ismertségének növelése érdekében. Az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság vezette konzorcium egymillió euro értékű fejlesztési forrást használ fel kilenc zöld park és egy szálláshely létrehozása mellett a szlovén-magyar határtérség ökoturisztikai szolgáltatásainak komplex fejlesztésére. A fejlesztések az egészséges életmód, a mozgás fókuszba állításával a turizmus élénkítését és a helyben élők életminőségének javulását egyaránt szolgálni fogják.

A projekt keretében a partnerek a szlovén-magyar határ mentén meglévő kulturális- és természetturisztikai kínálat határon átnyúló, közös népszerűsítésére törekszenek, kiegészítve azt az egészséges életmód, fenntartható, környezetbarát közlekedési módok (elsősorban a kerékpározás) fontosságának hangsúlyozásával.

A projekt átfogó célja a látogatók által a térségben töltött idő növelése, mely a turisták költésének fokozásán keresztül a helyi lakosság életminőségének javulását fogja eredményezni.

6. Stratégiai együttműködési irányok

6.1 Határon átnyúló stratégiai célok és irányok

Alapozva a fentebbi fejezetekben kifejtettekre – így mindenekelőtt a természeti és környezeti kérdések és az azokra adott válaszok, beavatkozások természetüknél fogva határon átnyúló jellegére – legfőbb stratégiai cél a környezeti és természeti értékek közös, határon átnyúló védelme:

Stratégiai cél: környezeti és természeti értékek közös védelme

E fő stratégiai cél megvalósulhat egyrészt hagyományos értelemben vett aktív beavatkozásokkal – így a védett területek közös menedzsment terveinek elkészítése, végrehajtása és monitoringozása révén. Külön szükséges foglalkozni a határon átnyúló víztestek védelmével is. Továbbá szükséges lehet a környezet- és természetvédelmi beavatkozások szélesebb értelemben vett „hátszágának” biztosítására, a lakosság különböző célcsoportjainak proaktív bevonására, beleértve ebbe a turisztikai hasznosítást is:

Környezeti és természeti értékek közös védelme		
Aktív természetvédelmi beavatkozások	Határon átnyúló víztestek védelme	Lakossági bevonás – proaktív védelem

Fenti célrendszer a következő stratégiai beavatkozásokon keresztül érhető el:

Környezeti és természeti értékek közös védelme						
1. Aktív természetvédelmi beavatkozások		2. Határon átnyúló víztestek védelme		3. Lakossági bevonás – proaktív védelem		
a) Határon átnyúló védett területek közös menedzsment terveinek elkészítése	b) Határon átnyúló védett területek közös menedzsment terveinek végrehajtása, a biológiai sokféleség közös monitorozása	a) Ökológiai és a passzív árvízvédelmi módszerek beépítése a határon átnyúló vízfolyások kezelésébe	b) Határon átnyúló vízminőség-védelmi beavatkozások	a) Új társadalmi csoportok bevonása a határon átnyúló védett területek kezelésébe és fenntartásába	b) Új, igény alapú partnerségek építése a természeti értékek határon átnyúló védelmére	c) Új, határon átnyúló környezeti nevelési modellek kidolgozása és megvalósítása, a határon átnyúló természet-turisztikai hálózatok erősítése

Határon átnyúló védett területek közös menedzsment terveinek elkészítése és végrehajtása, a biológiai sokféleség közös monitorozása:

A területek összehangolt kezelése, a szakterületek munkakapcsolatának tervszerűvé tétele, a tapasztalatok és tudás átadása mindkét oldalon jelentkező igény. A természeti állapot közös módszerekkel történő nyomon követése nélkül az összefüggő élőhelyek aktuális helyzete nem értékelhető és a szükséges védelmi intézkedések sem tervezhetők.

Ökológiai és a passzív árvízvédelmi módszerek beépítése a határon átnyúló vízfolyások kezelésébe:

Az árvizek kezelése kapcsán széleskörű összefogással kell koncentrálni a megelőzésre. Közösen elemezni kell a vízgyűjtőterületek területhasználati formáit, szektorok közötti együttműködésben kell érvényesíteni a felszíni vizek visszatartásának érdekét erdőterületek megtartásával, növelésével, a meglévők természetességének javításával (több szintes, többkorú, több fafajból álló erdők kialakításával és jelentős mennyiségű holt faanyagok az erdőben tartásával többszörösére növelhető az intercepció, az erdő vízfelfogó képessége). „Helyet kell adni” a levonuló vizeknek: az árterek kiszélesítésével, mellékágak bekapcsolásával, öntésterületek alternatív hasznosításával.

Határon átnyúló vízminőségvédelem:

A tématerület hagyományos módon határon átnyúló módon kezelhető, az itt kialakult partneri együttműködések az osztrák-magyar operatív program hagyományos partnerségeit alkotják – ld. stakeholder elemzésnél írottakat.

Új társadalmi csoportok bevonása a határon átnyúló védett területek kezelésébe és fenntartásába:

A természet, a természetvédelmi területek és értékek kezelése egyben terápiás lehetőség is számos, segítségre, támogatásra szoruló társadalmi csoport számára. A szenvedélybetegek, csökkent munkaképességűek, fogyatékkal élők, fiatalok hátrányos helyzetű csoportjainak bekapcsolása, az önkéntesség megerősítése egészségesebb társadalmat és egyúttal egészségesebb környezetet eredményez.

Új, igény alapú partnerségek építése a természeti értékek határon átnyúló védelmére:

A gazdálkodók, területtulajdonosok a klímaváltozás természeti hatásaira reagálva keresik a természeti károk (aszály, ár- és belvizek, szélviharok) mérséklését biztosító, új területhasználati modelleket. Tudásmegosztásra van szükség a határ két oldalán ezen a területen.

Új, határon átnyúló környezeti nevelési modellek kidolgozása és megvalósítása, a határon átnyúló természetturisztikai hálózatok erősítése:

A határtérségben innovatív, több korosztályt megszólító, a társadalmi igényekre jól reagáló környezeti nevelési kezdeményezések széles körű elterjesztésére van

szükség. A tevékenységek továbbépítésének feltételei mindkét tagállamban adottak – ld. a magyar oldali erdei iskola mozgalmat, illetve az osztrák oldali Naturpark iskolákat (Naturparkschule). Tovább kell építeni továbbá a már kialakított természetturisztikai hálózati együttműködések új szolgáltatók bevonásával, új turizmusterületek bekapcsolásával.

6.2 Szakterületfüggő ajánlások

Az ajánlások megfogalmazása az előző fejezet stratégiai céljaihoz/irányaihoz kapcsolódva, azok számozására hivatkozva történik:

1/a 2-2 határon átnyúló védett terület közös menedzsment tervének elkészítése

Natura 2000 fenntartási tervek és/vagy természetvédelmi kezelési tervek közös elkészítése vagy a meglévők közös felülvizsgálata határon átnyúló védett területek mindkét oldalán, közös ajánlások megfogalmazása.

1/b A kiválasztott határon átnyúló védett terület közös menedzsment tervének (illetve egyes elemeinek) közös megvalósítása

Területhasználatok optimalizálása, a természetvédelmi kezelés módszereinek összehangolása, élőhelyrekonstrukciók és rehabilitációk.

2/a Mintaprojektek kidolgozása ökológiai és passzív árvízvédelemre 2-2 határon átnyúló vízfolyáson

A felszíni vizek visszatartása erdőterületek megtartásával, növelésével, a meglévők természetességének javításával: több szintes, többkorú, több fafajból álló erdők kialakításával és jelentős mennyiségű holt faanyagok az erdőben tartásával. Az árterek kiszélesítése, mellékágak bekapcsolása, öntésterületek alternatív hasznosítása.

2/b Mintaprojektek kidolgozása a határon átnyúló vízminőségvédelem területén:

A felszíni vizek vízminőségének összehangolt védelme és monitorozása a Fertő-tó esetében, különös tekintettel a rekreációs (fürdővíz), turisztikai (világörökség) szempontokra és a vízi élővilág védelmére (nemzeti parkok). Felszín alatti vizek vízminőségének összehangolt védelme és monitorozása a határon átnyúló ivóvíz-bázisokon.

3/a Green Care célcsoportok és önkéntes tevékenységek beépítése a védett területek kezelésébe

Green Care és önkéntes programok kifejlesztése és megvalósítása a határon átnyúló védett területek (nemzeti parkok és natúrparkok) hálózatára alapozva: a segítség célcsoportjainak közös felkutatása, kapcsolatépítés az érdekelteket képviselő szervezetekkel, igényfelmérés, kapcsolódási pontok beazonosítása, programfejlesztés, eszköz és infrastrukturális feltételek megteremtése, mintaprogramok elindítása.

3/b Új partnerség építése tervező-tanácsadó hálózat felállításával a környezet- és természetvédelem szervezetei és a stakeholder-ek kapcsolatrendszerében

Igény alapú tervező és tanácsadó hálózat felállítása a határon átnyúló védett területek gazdálkodói számára a védett területek kezelőinek szervezetrendszerében: gazdálkodókkal való kapcsolatfelvétel, igényfelmérés, kapcsolódási pontok beazonosítása, közös projektek kidolgozása, megvalósítása és kommunikációja.

3/c Tudásátadás helyett érzék alapú módszerekre épülő, szemléletváltást eredményező modellek bevezetése a természet és a társadalom kapcsolatának újraértelmezésébe

Új modellek kidolgozása és megvalósítása, meglévő jó gyakorlatok elterjesztése a határon átnyúló természeti területek értékeire alapozott környezeti nevelésben.

3/c Helyi értékekre alapozott modellek bevezetése a természet és a társadalom kapcsolatának újraértelmezésébe

Meglévő, bevált jó gyakorlatok módszertanának, protokolljának rögzítése útmutatók, kézikönyvek formájában, képzések lebonyolítása, a módszer elterjesztése a határon átnyúló védett területek hálózatára alapozva.